

Водночас 10 із них залишились діалектними, а, отже, їх заступили інші риси, що репрезентують специфіку південно-західного та північного наріч української мови. Як бачимо, живильним джерелом формування української літературної мови середини ХІХ ст. було діалектне мовлення з різних регіонів України, що й забезпечило її загальнонародний характер та підтримує сучасний розвиток.

Список використаної літератури:

1. Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше: Уклад М. Номис / упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
2. Мартинова Г. І. Подовження приголосних в ареалі середньонадніпрянських говірок // Мовознавчий вісник : Зб. наук. праць. [відп. ред. Г. І. Мартинова]. – Черкаси, 2018. – Вип. 24–25. – с. 114 – 125.

Науковий керівник: д. філол. н., професор Мартинова Г. І.

Я. Ю. Кияниця

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

МОТИВАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЗВИСЬК КОРСУНЩИНИ

Для української лексики характерні діалектні й територіальні відмінності, що зумовлюють семантичне, експресивне та структурне різноманіття й багатство українського живого мовлення. Паралельно з офіційними найменуваннями (особове ім'я, найменування по батькові (патронім) та прізвище) функціують неофіційні антропоніми, найпоширенішими з яких є прізвиська. Царина їхнього вживання охоплює соціальні й територіальні мікросередовища, як-от: окремих населених пунктів, вулиця, школа, колектив тощо [1, с. 244].

У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. актуалізовано вивчення неофіційних антропонімів на теренах регіонів України, унаслідок чого з'явилися дослідження прізвиськ Закарпаття (П. П. Чучка), Бойківщини (Д. Г. Бучко й Г. Є. Бучко), Західного Полісся (Г. Л. Аркушин), Середнього Полісся (І. І. Козубенко), Галичини (Р. І. Остап), Гуцульщини (М. В. Лесюк), Наддністрянщини (М. Я. Наливайко), Вінниччини (В. А. Павлюк).

Прізвища Корсунщини досі не були предметом комплексного ономастичного вивчення. Саме тому всебічне їх дослідження, збір регіонального антропонімічного матеріалу доповнять загальну картину антропонімікону Центральної України, що й зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті полягає в аналізі мотиваційних особливостей прізвиськ мешканців чотирьох сіл Корсунь-Шевченківського району Черкаської області: с. Набутова, с. Дравівки, с. Нетеребки та с. Деренківця.

В основі типології мотивації прізвиськ лежить вибір мотиватора із системи знань про предмет, явище, особистість. Неофіційним антропонімам властиві такі різновиди мотивації: метонімічна, в основі якої лежать об'єктивні знання про позначуване; метафорична мотивація, базована на оцінно-емоційному сприйнятті, та псевдомотивація.

Метонімічна мотивація ґрунтована на виборі мотиватора зі сфери об'єктивних, справжніх знань про позначуване. Така мотивація українських прізвиськ відповідає метонімічній у широкому сенсі, оскільки під час утворення нового номена відбувається перенесення за суміжністю. Основою метонімії можуть бути просторові ознаки, події, концептуальні та логічні зв'язки між різними категоріями дійсності та її відображення в людській свідомості [2, с. 300].

Значна кількість прізвиськ містить указівки на місце народження, проживання його носіїв, тобто в прізвиськах акцентовано локативний елемент, напр.: *Надя з водокачки* (жила біля водокачки), *Село* (дівчинка живе в селі), *Зелена* (проживала на вулиці Зеленій). Цей вид мотивації характерний для прізвиськ, у яких актуалізовано «вид діяльності, хобі, професію», напр.: *Лікар*, *Кріпак*, *Хористка*, *Лор*, *Депутат*. Прізвиська учителів часто виникають на основі предметів, явищ, одиниць виміру, із якими пов'язана їхня діяльність, напр.: *Мегавольт* (дивний фізик-учитель), *Циркуль* (учитель креслення, трудового навчання), *Транспортир* (учитель математики). Також цей механізм лежить в основі утворення таких прізвиськ:

Джойстик (розбирається в техніці), *Саша-опера* (хлопець захоплюється комп'ютером), *Вованотор* (любить ремонтувати машини). В основі прізвиськ, утворених від прикметників (*Гламурний* (стильно одягається); *Рижий* (за кольором волосся)) також лежить метонімічне перенесення. Для вираження негативного ставлення до зовнішності використовують емоційно забарвлену лексику, напр.: *Носище*, *Носач* (великий ніс), *Вухань* (великі вуха). Інколи семантика прізвиськ сформована на основі антонімічних значень: *Худяк* (повний хлопець), *Дрібний* (рослий хлопець), *Вольдемар Могутній* (худий і маленький).

Метонімічна мотивація пов'язана зі здатністю людини усвідомлювати й формувати асоціативні зв'язки між поняттями. Частина мотиваційних моделей, ґрунтованих на зорових образах, становить близько 30 %. Вони можуть бути виражені:

а) прецедентними антропонімами, напр.: *Бренда* (учителька, подібна до героя серіалу «Беверлі Хілз»), *Мальвіна* (подібна до Мальвіни), *Енн із Зелених дахів* (руда дівчинка), *Пушкін* (кучерявий хлопець); б) загальних назв, напр.: *Локатор* (хлопець із великими вухами), *Спічка* (худа), *Пишоно* (малий), *Швабра* (висока, худа), *Баран* (кучерявий).

Мотиваційні моделі, ґрунтовані на внутрішніх якостях людини, становлять близько 10 % від усього масиву прізвиськ. Для утворення неофіційних антропонімів цієї категорії зазвичай використовують загальні іменники, що позначають будь-які якості людини (*Злидень* (бідний)), й образні номінації (*Лисиця* (хитра), *Таракан* (дурний), *Щур* (зрадник), *Черепаха* (повільна), *Космос* (мрійлива людина)). Інколи метафорична мотивація набуває дещо незвичного характеру. В основі перенесення лежать форма, розмір, колір, але якість змінюється на протилежну. Пор.: *Дюймовочка* (висока вчителька), *Цвайка* (відмінниця) тощо.

В основі псевдомотивації лежить «формальний мотиватор, семантика якого ніяк не впливає на формування значення слова» [2, с. 508]. Низці прізвиськ притаманна онімічна псевдомотивація. Тут виокремлено такі групи:

а) власні імена та прізвиська, напр.: *Катюхін* (Катерина), *Людювик* (Людмила), *Серго* (Сергій); б) загальні іменники, напр.: *Боровик* (прізвисько Боровець), *Голуб*, *Голубець* (Голублевський), *Зайчик* (Заїченко); в) прикметників, напр.: *Солоний* (прізвисько Соляник), *Коса* (Косовська); г) ініціальні аббревіатури, напр.: *ВВС* (Валентина Вікторівна Семенюк), *Гапа* (Галина Павлівна); д) складні римовані іменування (частіше це традиційні дразнилки), напр.: *Женьчик-брєнчик*, *Людка-будка*, *Колька-бараболька*.

Значна кількість найменувань – прості непохідні іменники, які за своїм походженням є або власне українськими, або запозиченими. Для похідних найменувань найбільш характерні морфологічний суфіксальний спосіб, аббревіація й морфолого-синтаксичний спосіб.

Отже, для прізвиськ характерні такі види мотивації: метонімічна, в основі якої лежать об'єктивні знання про позначуване, метафорична мотивація, ґрунтована на оцінко-емоційному сприйнятті, а також псевдомотивація.

Список використаної літератури:

1. Павлюк В. А. Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Павлюк Віта Анатоліївна ; Донецьк. нац. ун-т. – Вінниця, 2016. – 244 с.
2. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология : монографія / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.

Науковий керівник: д. філол. н., доцент Шитик Л. В.

О. І. Кондратішина

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНОМОВНИХ ЖИТЕЛІВ м. КРИВИЙ РІГ

Мовленнєвий простір міста формує соціум, тобто сукупність людей, об'єднаних місцем переважно сталого побутування, соціальними, економічними і культурними зв'язками, які здійснюють у повсякденному житті безпосередні чи опосередковані контакти один з одним і з різними соціальними інститутами за допомогою однієї або різних мов. Українське мовлення